

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Катя Дионисиева, ЮЗУ “Н. Рилски” – Благоевград

на **дисертационен труд** за присъждане на образователна и научна степен „**доктор**“ в област на висшето образование 1. Педагогически науки, ПН 1.2 Педагогика, докторска програма *Специална педагогика, катедра „Управление на образованието и специална педагогика“*

на тема:

ПРИЛОЖЕНИЕ НА НОВИТЕ СЛУХОВИ ТЕХНОЛОГИИ В РАННАТА ИНТЕРВЕНЦИЯ НА ДЕЦА СЪС СЛУХОВИ НАРУШЕНИЯ

Докторант: **Константина Наполеон Лили**

Научен ръководител: **доц. д-р Катя Дионисиева**

Настоящото становище е изготвено на основание заповед №1062/10.06.2022 г. на ректора на ЮЗУ „Н. Рилски“, решение на ФС на ФП от 06.06.2022 г. / Протокол №6, както и на решение на научното жури по процедурата.

Общо представяне на процедурата и докторанта

Константина Наполеон Лили е завършила гръцка филология в Университета Аристотел- Солун, Република Гърция през 2002 г. Интересите ѝ към специалната педагогика и по-конкретно към обучението на деца със слухови нарушения са основание да се запише в магистърската програма по Специална педагогика, катедра „Управление на образованието и специална педагогика“ на ЮЗУ, която завършва успешно през 2013 г. със защита на дипломна работа на тема *„Влияние на слуховото нарушение върху развитието при деца със специални образователни потребности“*.

След дипломирането си работи като учител по гръцки език, а по-късно (след отпуск по майчинство) и като специален педагог. Продължава да надгражда своите знания в областта на специалната педагогика като участва в различни специализации по проблемите на лица с комуникативни нарушения и придобива умения по Брайлово писмо. Допълнителната квалификация е тясно свързана с професионалните ѝ интереси и реализация. През 2014 г. записва докторантура по специална педагогика в ЮЗУ, катедра „Управление на образованието и специална педагогика“, която сега финализира.

Представените от К. Лили документи на електронен носител са в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав и отговарят на изискванията за придобиване на образователна и научна степен „доктор“.

Актуалност на тематиката

Широкият интерес към приложението на новите слухови технологии в рехабилитацията на деца с увреден слух датира още от средата на ХХ в. В рамките на специалното училище и в развитите общности на глухите хора той е далеч по-слаб в сравнение с чуващата среда, към която принадлежат над 90% от родителите на децата с рано придобити слухови нарушения. Тези нови технологии и особено кохлеарните импланти (КИ) са едновременно предизвикателство и инструмент за развитието на вербалната комуникация, водеща за общуването в широката социална среда, към която се стремим да приобщим нечуващото дете. Предпоставките, от които зависи резултатът на специалистите, са свързани с прецизна диагностика, избор на подходяща програма за рехабилитация и готовност на всички работещи в тази област да допринесат за успеха на рехабилитационния процес.

Познаване на проблема

За К. Лили професионалният интерес се определя от устойчивото търсене на решения в процеса на учене и обогатяване на практически опит. Това е в основата на мотивацията на докторанта за избор на тема на дисертационния труд и продължителна, упорита изследователска работа. В този смисъл, едновременно в социален и педагогически план, темата на разработката е актуална и значима за обучението и цялостното развитие на децата с увреден слух.

Темата на дисертацията е в сферата на предходната професионална подготовка на К. Лили и е тясно свързана с професионалния ѝ опит от последните години. Прегледът на литературата директно кореспондира с поставените цели на дисертационния труд и показва добро ниво на професионална компетентност на изследователя. В цялостния прочит на разработката се открояват добрата теоретична подготовка, професионалният опит и устойчивите интереси на докторанта.

Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд е разработен в обем от 128 печатни страници основен текст и 10 стр. библиография, съдържаща 99 заглавия на английски, гръцки и български език. Приложението включва комплексно представяне на диагностичния инструментариум. Дизайнът на разработката има следната структура: увод; четири глави, от които: I-II - литературен обзор, III - методология, IV - анализ на получените резултати и обсъждане; заключение. Дисертацията включва 68 таблици и 44 фигури. Общият брой на референциите е 99. Преобладават заглавия на английски език, 9 са на гръцки автори и 6 – на български автори.

Литературният обзор е свързан с основни аспекта на приложението на съвременните слухови технологии в работата с деца със слухови нарушения – клиничен, диагностичен и рехабилитационен. Използван е богат литературен материал в подкрепа на обстойното проучване на кохлеарните импланти и влиянието им върху езиковото развитие в контекста на прецизното диагностициране при определяне на потребностите от имплантиране и следоперативна рехабилитация.

В *първа глава* е представен основният проблем за глухотата и нейното влияние в развитието на индивида. Описани са основните характеристики на кохлеарните импланти и тяхното усъвършенстване като модерна и ефективна слухова технология. Дискутират се и аспекти на клиничната диагностика като достъпен избор на слухопротезиране. Маркирани са и основни аспекти на следоперативна терапия при деца и възрастни.

Във *втора глава* докторантката разглежда специфичните проблеми на следоперативната работа с пациенти с КИ, като акцентира на потребностите при децата. Дискутирани са проблеми със слуха и необходимостта от слухово-речева терапия, терапевтични подходи при лица, носители на кохлеарен имплант. Отделено е внимание на особеностите в езиковото развитие и фактори, които го определят, свързаността на тези процеси с формирането на нови слухови умения и др.

Методика на изследването

В *трета глава* са представени основните параметри на проведеното изследване. Обосновано и последователно са дадени целта, изследователските въпроси, повдигнати от докторант К. Лили, работните хипотези, с които се доказва наличието или липсата на зависимост между отделни фактори. Представени са и останалите компоненти, определящи дизайна на изследването - инструментариум, процедурата по събиране на данни и анализ, подбора и подготовката на участниците за изследването.

В *четвърта глава* докторант К.Лили представя цялостния анализ на данните от проучването. Резултатите са въведени последователно, съпътствани от таблично представяне (68 таблици и 44 фигури), и последвани от дискусия по всеки изследователски въпрос. В заключение е даден отговор на хипотезите за зависимост между отделни инфлуенсъри, с което докторантката потвърждава значението на ранната диагностика на слуха, последвана от ранна интервенция за успешно приобщаване и реализация на индивида в социалната среда.

Заключението е кратко с отправка към други изследвания, в които резултатите и изводите са съпоставими с конкретните находки на изследователя.

Приложеният **автореферат** с обем 38 страници е разработен съгласно нормативните изисквания и отговаря на съдържанието на дисертационния труд. В него докторант К. Лили формулира приносите на дисертационния си труд, които реално определят научно-практическата стойност на цялостната разработка.

Приноси на дисертационния труд

1. Теоретичното проучване поставя акцент на новите слухови технологии, които за последните две декади не само устойчиво навлизат в програмите за рехабилитация на деца с увреден слух, но и предлагат многообразие от индивидуални подходи. Това налага по-добро познаване на технологиите, съчетано с по-гъвкав подбор на диагностични и терапевтични подходи.

2. Предлаганата информация относно технологичните възможности при непрекъснато усъвършенстване на устройствата (КИ/СА) е в помощ на родители и професионалисти, които да направят информиран избор.
3. Проучването на влиянието на факторите време на диагностика и време на имплантиране дава отговори, свързани с процесите на развитие на комуникативни умения. По-конкретно, ако в ранната възраст се извърши прецизна диагностика, последвана от подходящо слухопротезиране, условията за избор на програма за рехабилитация, удовлетворяваща потребностите на семейството като най-близка среда и възможностите на детето ще бъдат по-благоприятни.
4. Изследването е проведено условията на гръцката образователна система и получените резултати показват съпоставимост в теоретичен и практически аспект както на проблемите, така и на постиженията и са предпоставка за създаване на по-благоприятни условия за рехабилитацията на децата със слухови нарушения и тяхното приобщаване в образователна среда.

Във връзка с дисертационния труд са представени **3 публикации** за периода 2018 – 2021 г. Две от тях са публикации в сборници от конференции - международни/с международно участие, докато първата е от участие с постер (публикуван в сборник) в престижна международна конференция на професионалисти в областта на аудиологията, слуховите технологии и терапията на лица със слухови нарушения. Разработките са самостоятелни и със съдържание по темата на обсъжданата дисертация, достатъчни за придобиване на образователна и научна степен „доктор“.

Заключение

Дисертационният труд съдържа научно-приложни резултати, които са приноси за теорията и практиката на диагностиката и рехабилитацията на деца със слухови нарушения в условията на приобщаващото образование и отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника за прилагане на ЗРАСРБ на СУ.

На основание на изложеното до тук давам **положителна оценка** на представения от Константина Лили дисертационен труд на тема „Приложение на новите слухови технологии в ранната интервенция на деца със слухови нарушения“

Предлагам на уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен “доктор” на Константина Наполеон Лили в област на висшето образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2 Педагогика - Специална педагогика.

19.09.2021 г.
Благоевград

Изготвил становището:
(доц. д-р Катя Дионисиева)